

Освітньо-виховний потенціал культурної спадщини олімпійського руху

Валентина Ермолова, Ірина Кроль

Національний університет фізичного виховання і спорту України, Київ, Україна

Educational potential of the Olympic movement cultural heritage

Valentyna Iermolova, Iryna Krol

ABSTRACT. *Objective.* Theoretical substantiation and experimental testing of the efficiency of using the Olympic movement cultural heritage as an effective factor in the education of adolescents in the educational environment of institutions of general secondary education (IGSE) of Ukraine.

Methods. Theoretical analysis and analytical review of scientific-methodical literature, materials of the Internet, educational-methodical programs of IGSE, questionnaires, M. Rokich's methods, methods of mathematical statistics.

Results. Analysis of contemporary ideas about the Olympic culture significance as a carrier of historical, ideological, axiological potentials, which can contribute to the formation of initiative, independence, creative and criticality thinking among students has been conducted. The effectiveness of implementing the developed practical recommendations for the integration of the achievements of the Olympic movement cultural heritage in the process of teaching the subjects of "History", "Foreign Literature", "Geography", "Physical Culture" and the integrated course of "Art" for pupils of the 8th grade of the IGSE of Ukraine, which contain reproductions of works of various art related to the Olympic movement and information about their involvement in outstanding events contributing to the realization of the tasks of the New Ukrainian School - the formation of axiological, culture-universal, educational-cognitive competence and that of personal self-improvement has been proved.

Conclusions. The study showed that the use of the Olympic movement cultural heritage in the educational process of the IGSE of Ukraine contributes to attracting a wider range of students to humanistic ideals and values of Olympism, the Olympic heritage, physical culture and sports activities and healthy lifestyles.

Keywords: Olympic education, Olympic movement, cultural heritage, Olympism, schoolchildren, institutions of general secondary education, artistic culture, art, values, educational subjects, humanitarian, artistic, aesthetic.

Освітньо-виховний потенціал культурної спадщини олімпійського руху

Валентина Ермолова, Ірина Кроль

АНОТАЦІЯ. *Мета.* Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання культурної спадщини олімпійського руху як дієвого чинника виховання підлітків в освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО) України.

Методи. Теоретичний аналіз і аналітичний огляд науково-методичної літератури, матеріалів мережі Інтернет, навчально-методичних програм ЗЗСО, анкетування, методика М. Рокіча, методи математичної статистики.

Результати. Здійснено аналіз сучасних уявлень про значущість олімпійської культури як носія історичного, світоглядного, аксіологічного потенціалів, що здатний сприяти формуванню у школярів ініціативності, самостійності, креативного мислення, критичності. Доведено ефективність впровадження розроблених практичних рекомендацій з інтеграції досягнень культурної спадщини олімпійського руху в процесі викладання предметів «Історія», «Зарубіжна література», «Географія», «Фізична культура» та інтегрованого курсу «Мистецтво» для учнів 8-х класів ЗЗСО України, що містять репродукції творів різних видів мистецтва, пов'язаних з олімпійським рухом, і інформацію про їх причетність до видатних подій, що сприяють реалізації завдань Нової української школи, – формування у школярів ціннісно-сміислової, загальнокультурної, навчально-пізнавальної компетентностей і компетентності особистісного самовдосконалення.

Висновки. Проведене дослідження показало, що використання культурної спадщини олімпійського руху в освітньому процесі ЗЗСО України сприяє залученню більш широкого кола школярів до гуманістичних ідеалів і цінностей олімпізму, олімпійської спадщини, фізкультурно-спортивної діяльності та здорового способу життя.

Ключові слова: олімпійська освіта, культурна спадщина, олімпійський рух, олімпізм, школярі, заклади загальної середньої освіти, художня культура, мистецтво, цінності, навчальні предмети, гуманітарний, художній, естетичний.

Постановка проблеми. Трансформація українського суспільства, що здійснюється під впливом глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, визначає інноваційні підходи у вирішенні проблеми модернізації змісту середньої освіти. До пріоритетів державної політики належать розроблення та запровадження освітніх інновацій, інформаційних технологій, інтеграція української освіти в європейський та світовий освітній простір. Але традиційна система навчання, заснована на різноманітності навчальних предметів, де основними є точні науки, перешкоджає формуванню в учнів загальної картини світу. Зрозуміло, що вирішення такої проблеми можливе лише в системі інтегрованої освіти. Тому домінуючою тенденцією пізнавального процесу є один із перспективних напрямів удосконалення змісту освіти – це інтегрований підхід до організації її структури та засвоєння цілісних знань учнями середньої школи [26].

Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 р. (розпорядження Кабінету Міністрів України № 988-р від 14 грудня 2016 р.) вбачає у підростаючому поколінні цілісну всебічно розвинену особистість, здатну до критичного мислення, яка діє згідно з морально-етичними принципами [32].

Для вирішення завдань Нової української школи виникає потреба у впровадженні нових підходів і технологій, однією з яких є олімпійська освіта.

Олімпійська освіта тісно переплітається з олімпійською культурою, оскільки вона як педагогічна діяльність спрямована на прищеплення підростаючому поколінню ідеалів і цінностей олімпізму, а отже виконує роль формування олімпійської культури особистості.

Серед досліджень, проведених представниками різних напрямів гуманітарних наук, виділяється загальноісторична тенденція. Цьому напрямку олімпійських досліджень, у якому докладно розглядається історія Олімпійських ігор античності і сучасності, еволюція олімпійських видів спорту, олімпійської програми тощо, присвятили свої роботи багато науковців (Müller, 1975; Лоу, 1984; Сунік, 1994; Сергеев, 2001; Петльований, 2002; Дивинская, 2003; Платонов, 2004, 2009; Булатова, 2006, 2016; Георгіадіс, 2007; Столяров, 2007; Кашкарев, 2008; Богданова, 2010; Бубка, 2012; Боголюбова, 2012; Binder, 2012 та ін.).

Вивченню основних цінностей сучасного олімпійського руху, що визнають олімпійця як особистість, для якої характерні цілісний і гармонійний розвиток фізичних, психічних і духовних якостей, активність, цілеспрямованість, орієнтація на постійне самопізнання, самовдосконалення, а також на поведінку в спорті, адекватну олімпійським принципам та ідеалам, і такі гуманістичні цінності як демократизм, інтернаціоналізм, рівноправність, просвіта в душі справжнього патріотизму в поєднанні з взаємоповагою націй, незважаючи на расові, релігійні, політичні та інші відмінності, значну ува-

гу приділяли В. І. Столяров (1997); Ц. А. Висоцькі (2006); В. М. Платонов (2009); С. Н. Бубка (2012).

До найбільш відомих публікацій з соціально-філософських проблем олімпізму, в яких дано аналіз розвитку олімпійського руху з точки зору його соціальної сутності, слід віднести роботи G. Selle (1971); О. Г. Єгорова (2001); Ю. Н. Ямщикова (2010).

Культурологічний погляд на проблему олімпійського руху й олімпійського спорту в контексті загальнолюдської культури представлений в роботах П. де Кубертена (1931), Л. І. Лубишевої (1999), Е. А. Бородиної (2000), А. О. Бондар (2016).

Зважаючи на гуманістичний характер олімпізму, який не тільки за своєю соціальною природою, а й за цільовими настановами виступає серйозним фактором всебічного розвитку і виховання особистості, з метою гуманізації виховної діяльності засобами цінностей олімпізму, свої дослідження присвятили І. В. Барінова (1994), Е. Пуйшиєне (2002), М. М. Булатова (2006), О. Вацеба (2007), В. Григоревич (2007), І. І. Гуслістова (2007), R. Naul (2008), D. L. Binder (2010), В. М. Єрмолова (2010), Ю. І. Варав (2012), Ж. Л. Козіна (2017).

Проте вивчення питань використання культурної спадщини олімпійського руху в освітній діяльності закладів загальної середньої освіти залишається актуальним науковим питанням.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність використання культурної спадщини олімпійського руху як дієвого фактора виховання підлітків в освітньому середовищі закладів загальної середньої освіти України.

Методи дослідження. Теоретичний аналіз та аналітичний огляд науково-методичної літератури, інформації мережі Інтернет та нормативно-правових документів, педагогічний експеримент, методика Мілтона Рокіча, методи математичної статистики.

Нами проведено констатуючий експеримент, у ході якого було здійснено анкетування 148 вчителів, з яких 123 жінки та 25 чоловіків, і 316 учнів, серед яких 164 дівчини та 152 хлопця (8-й клас – 138 учнів, 9-й клас – 133 учня, 10-й клас – 45 учнів) закладів загальної середньої освіти з п'яти областей України, що дало можливість визначити вихідні дані для проведення наступних досліджень.

У творчо-перетворюючому етапі дослідження взяли участь 172 школяра 8-х класів міст Києва, Вінниці, Сторожинця (Чернівецька обл.), смт Варва (Чернігівська обл.) та с. Прилісне (Волинська обл.). Обрання для проведення дослідження школярів саме цього віку зумовлено тим, що у підлітків 13–14 років відбуваються активні фізіологічні і психологічні зміни.

Результати дослідження. У сучасну епоху розвитку суспільства немає більш гострої теми для пізнання і для життя, ніж тема про культуру та її цінності [13]. Кожна цивілізація залишає свою неповторну спадщину – явища культури і побуту людей. Культурна спадщина є частиною матеріальної і духовної культури, створеної минули-

ми поколіннями, що передається майбутнім поколінням як щось цінне і шановане. Олімпійський рух як соціокультурний феномен має свою – олімпійську спадщину. За визначенням учасників Міжнародного симпозиуму зі спадщини Олімпійських ігор, що відбувся у Лозанні у 2002 р., олімпійська спадщина – це мультидисциплінарне і динамічне поняття, що змінюється з часом. Виходячи з визначення, культурна спадщина олімпійського руху є невід’ємною складовою олімпійської спадщини [34, 36, 37].

Одним із визначальних напрямів поширення олімпійських ідеалів і цінностей в умовах діяльності закладів загальної середньої освіти стає використання культурної спадщини олімпійського руху в процесі викладання навчальних предметів у межах контекстної моделі олімпійської освіти, яка передбачає передачу олімпійських знань у процесі викладання різних навчальних предметів, тобто через інтеграцію питань олімпійської тематики у зміст навчальних предметів, не порушуючи їх природної структури [9].

Культурна спадщина олімпійського руху має багату історію, яка знайшла відображення у численних творах різних видів мистецтва, створених митцями різних епох і соціальних формацій. Рівень розвитку культури та її прояви (такі як звичаї, мова, писемність, економіка, суспільно-політичний устрій, наука, техніка, мистецтво, релігія) безпосередньо впливають на виховання дітей у конкретній історичній епосі [5, 12]. Тому вважаємо, що знайомство підлітків з культурним надбанням олімпійського руху через інтеграцію творів різних видів мистецтва, пов’язаних з історією й сьогоденням цього масштабного соціального явища, в процесі освітньої діяльності надасть їм унікальну можливість формувати особистісно-ціннісне ставлення до дійсності та мистецтва, розвивати естетичну свідомість, загальнокультурну і художню компетентність, здатність до самореалізації, потребу в духовному самовдосконаленні, мотивацію до занять спортом.

На сучасному етапі розвитку суспільства закладена в античній культурі єдність «духовного» і «тілесного» не втратила актуальності й виявляється з новою силою. Повернення до витоків гуманізму, що має глибинне значення для всієї світової культури, є потребою людства, яке прагне до гармонійного й успішного життя [38].

Педагогічні ідеї П’єра де Кубертена, які є невід’ємною складовою філософії олімпізму та основою олімпійської освіти, являють собою поєднання гуманістичних цінностей сьогодення для виховання дітей та підлітків.

Розглядаючи навчально-виховну систему школи як середовище для інтеграції олімпійської освіти, ми ставили завдання визначити стан використання надбань культурної спадщини олімпійського руху в процесі освітньої діяльності закладів загальної середньої освіти України.

З цією метою нами проведено дослідження – констатуючий експеримент, у ході якого було здійснено анкетування вчителів та учнів закладів загальної освіти, що

ТАБЛИЦЯ 1 – Розподіл школярів за джерелами отримання інформації про олімпійські цінності, %

Джерело інформації	Респонденти					
	Дівчата (n = 164)			Хлопці (n = 152)		
	8-й клас	9-й клас	10-й клас	8-й клас	9-й клас	10-й клас
Учителі та тренери	65,38	46,88	50,00	55,00	50,72	56,52
Батьки	12,82	20,31	4,55	18,33	18,84	17,39
Мережа Інтернет та літературні джерела	21,79	32,81	45,45	26,67	30,43	30,43

дозволило визначити вихідні дані для наступних досліджень.

Результати анкетування учнів виявили, що 66,14 % школярів вважають, що знайомство зі світовими культурними цінностями, пов’язаними з олімпійським спортом, сприятиме розширенню їхнього світогляду, підвищенню рівня знань з навчальних предметів та загальної культури. Із цим не погоджуються 9,81 % школярів, а 24,05 % учнів мали утруднення з відповіддю. Більше позитивних відповідей виявлено серед хлопців (73,91 %) та дівчат (71,88 %) 8-х класів і дівчат (86,36 %) 10-х класів.

Міжнародний олімпійський комітет та інші організації, причетні до олімпійського руху, докладають багато зусиль для поширення олімпійських цінностей серед дітей та учнівської молоді. Наші дослідження виявили, що тільки 68,04 % опитаних школярів знайомі з олімпійськими цінностями, 23,10 % – не знають про них, 8,86 % учнів мали утруднення з відповіддю. Найбільшу обізнаність з олімпійськими цінностями було виявлено серед дівчат 9-х класів (71,88 %).

У ході анкетування було запропоновано запитання, спрямовані на визначення джерел, із яких школярі черпають інформацію про олімпійські цінності. Аналізуючи дані (табл. 1), можна помітити, що основним джерелом отримання інформації про олімпійські цінності є вчителі та тренери. Також варто наголосити на тому, що зі збільшенням віку учнів зростає відсоток використання мережі Інтернет та літератури, з яких школярі черпають інформацію, чому сприяє наявність у більшості шкіл України комп’ютерних класів, а також олімпійських бібліотек, створених за сприяння НОК України.

Зважаючи на те, що культурна спадщина олімпійського руху є невід’ємною складовою світової культури, нас цікавило питання про увагу, що приділяється у навчальних закладах знайомству зі світовими культурними цінностями. 56,96 % школярів задоволені діяльністю школи у цьому напрямі, 23,73 % респондентів вважають таку роботу незадовільною, 19,30 % учнів мали утруднення з відповіддю (рис. 1).

У ході дослідження нам цікаво було дізнатися про зайнятість школярів у позааурочний час. На підставі анкетування можемо зробити висновок, що заняття спортом поєднують із заняттями художньо-естетичного циклу 28,80 % опитаних школярів, тільки заняттями з будь-якого

РИСУНОК 1 – Оцінка рівня уваги школи щодо знайомства школярів зі світовими культурними цінностями:

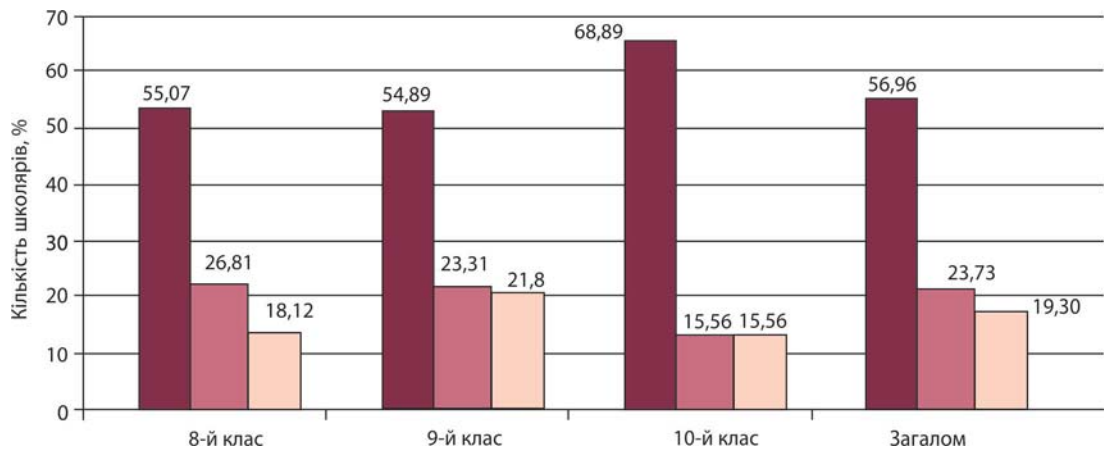
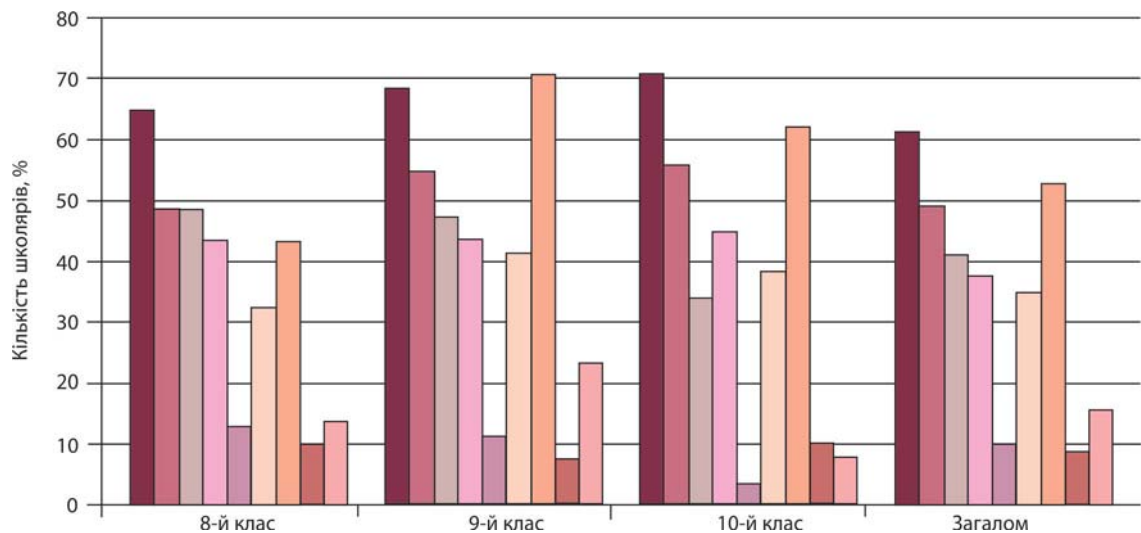

РИСУНОК 2 – Оцінка ролі навчальних предметів у знайомстві школярів із творами мистецтва:

література; історія; образотворче мистецтво; музичне мистецтво; географія; фізична культура; художня культура; біологія; іноземна мова

виду спорту захоплюються 50,95 %, тільки будь-яким видом мистецтв – 20,25 %. Найбільша кількість школярів, які поєднують заняття спортом із заняттями художньо-естетичного циклу, спостерігається серед дівчат 8-х (32,5 %) і 9-х (32,81 %) класів. Серед тих, хто приділяє свій вільний час заняттям спортом, найбільш активними виявилися хлопці 8-х (61,67 %) та 10-х (60,87 %) класів, а також дівчата 10-х (50,00 %) класів. Найбільш зацікавленими у заняттях художньо-естетичного циклу виявилися дівчата 10-х класів (27,27 %).

Під час дослідження нас цікавило питання, у процесі викладання яких навчальних предметів школярі знайомляться з творами мистецтва. Виявилось, що у цьому процесі лідирують література – 62,34 % та художня культура – 53,80 % (рис. 2). Оскільки учням пропонувалося визначити кілька предметів, загальний показник не зводиться до 100 %.

У сучасному світі олімпійська ідея спрямована на духовне зростання і розвиток фізичних здібностей, кінцева мета якої – гармонійне зростання і досконалість осо-

бистості – має виключно педагогічний і виховний зміст. Велика роль у цьому процесі належить учителям. Саме тому у ході констатуючого дослідження було проведено анкетування 148 учителів-предметників закладів загальної середньої освіти, серед яких 125 жінок та 25 чоловіків із п'яти областей України, щодо їх обізнаності у питаннях культурної спадщини олімпійського руху і її місця у змісті загальноосвітніх навчальних предметів.

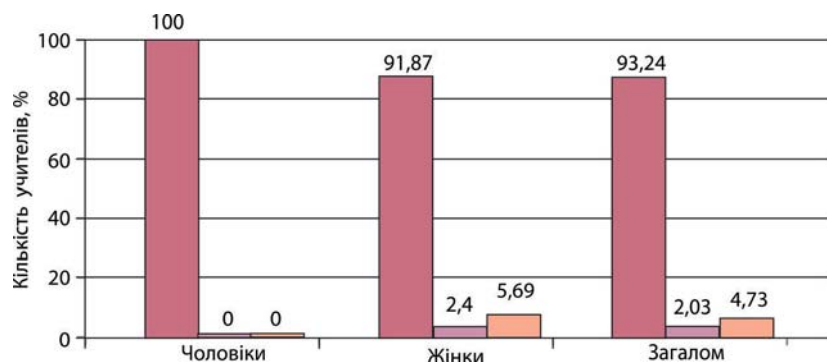

РИСУНОК 3 – Оцінка рівня значущості використання надбань світової культури у процесі виховання й освіти школярів:

так; ні; важко відповісти

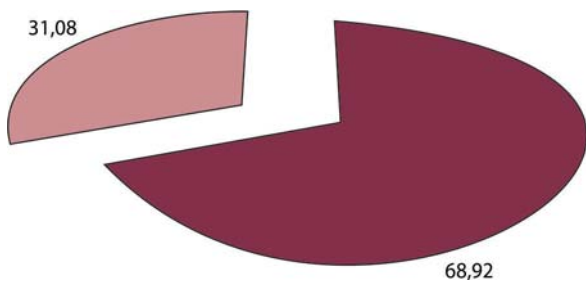

РИСУНОК 4 – Структура показників обізнаності вчителів з творами мистецтва про спорт:

■ – так; ■ – ні

Заслугує на увагу той факт, що 100 % опитаних учителів вважають за доцільне прилучати дітей до культурних цінностей з раннього дитинства.

З допомогою анкетування встановлено, що 93,24 % вчителів вбачають сенс у використанні надбань світової культури у процесі виховання підростаючого покоління (рис. 3).

Щоб знайомити школярів з культурною спадщиною олімпійського руху, вчителі повинні мати певні знання та бути знайомими з відповідними творами мистецтва. Тому нас цікавив стан обізнаності освітян з цього питання. Аналізуючи відповіді вчителів, ми встановили, що тільки 68,92 % із них знайомі з творами мистецтва про спорт (рис. 4).

У процесі дослідження виявлено, що 89,86 % респондентів вважають за корисне знайомити школярів з творами світової культури, пов'язаними зі спортом, під час викладання навчальних предметів гуманітарного та художньо-естетичного циклів, 2,70 % – не вбачають у цьому сенсу, а 7,43 % – мали утруднення з відповіддю. При цьому 87,16 % респондентів вважають, що від цього збільшиться зацікавленість школярів в опануванні знаннями, передбаченими шкільними навчальними предметами.

Слід зазначити, що 92,57 % учителів вважають олімпійську освіту одним із факторів гармонійного виховання

школярів. З цим не погоджуються 1,35 % (один учитель зі стажем педагогічної роботи 5–10 років і один учитель зі стажем роботи понад 20 років), 6,08 % – мали утруднення з відповіддю. При цьому 93,92 % респондентів вважають, що інтеграція олімпійської освіти в навчально-виховний процес сприяє підвищенню загальної культури школярів.

Анкетування дало можливість визначити, під час викладання яких предметів учителі вбачають оптимальну користь від використання мистецьких творів, що звеличують красу людського тіла, та таких, що пов'язані з культурною спадщиною олімпійського руху та цінностями олімпійської філософії. На думку освітян, найбільший виховний вплив від використання творів мистецтва такої тематики буде спостерігатися у процесі викладання предметів «Фізична культура» – 76,35 %, «Образотворче мистецтво» – 75,68 %, «Художня культура» – 68,92 % (рис. 5). Оскільки вчителю пропонувалося визначити декілька предметів, загальний показник не зводиться до 100 %.

Аналізуючи результати анкетування, ми визначили, що більшість учителів вважають, що надбання світової культури потрібно застосовувати у процесі навчально-виховної роботи школи; поділяють ідею єдності спорту, культури й освіти і розглядають спорт як невід'ємну складову естетичного виховання. Понад 86 % учителів знайомі з цінностями олімпійської філософії, а 93 % вважають олімпійську освіту одним із факторів гармонійного виховання школярів. Понад 60 % освітян сприймають реалізацію олімпійської освіти як стимул до професійного вдосконалення.

На підставі даних констатуючого етапу дослідження було здійснено відбір і систематизацію творів різних видів мистецтва (живопис, архітектура, скульптура, поезія, фотографія), пов'язаних з історією олімпійського руху та Олімпійських ігор. На підставі ґрунтовного вивчення освітніх програм з навчальних предметів «Зарубіжна література», «Історія», «Географія», «Фізична культура» та інтегрованого курсу «Мистецтво», що входять до типових навчальних планів для учнів 8-х класів закладів загальної середньої

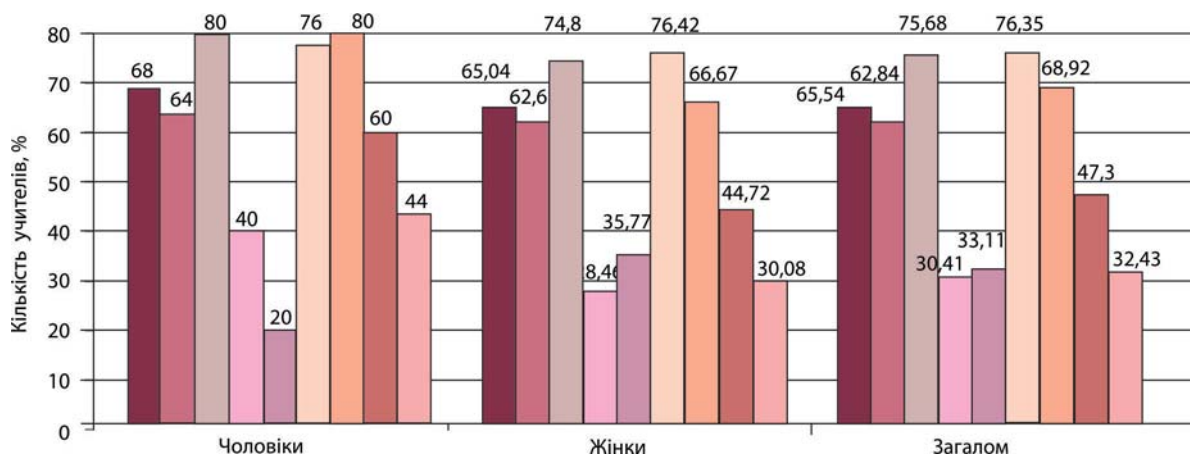

РИСУНОК 5 – Розподіл навчальних предметів, на яких доцільно, на думку вчителів, використовувати твори мистецтва, пов'язані з олімпійським рухом:

■ – література; ■ – історія; ■ – образотворче мистецтво; ■ – музичне мистецтво; ■ – географія; ■ – фізична культура; ■ – художня культура; ■ – біологія; ■ – іноземна мова

освіти України, використовуючи систематизовані твори мистецтва, було розроблено, теоретично обґрунтовано та впроваджено практичні рекомендації з використання культурної спадщини олімпійського руху в процес викладання зазначених предметів основних закладів загальної середньої освіти. Рекомендації містять репродукції творів мистецтва, пов'язаних з культурною спадщиною олімпійського руху, та інформацію про їх причетність до визначних подій цього найпопулярнішого явища – своєрідного феномену суспільного життя світового співтовариства.

У творчо-перетворюючому експерименті взяли участь школярі 8-х класів. Це зумовлено тим, що у підлітків цього віку відбуваються активні фізіологічні і психологічні зміни.

У цей період становлення теоретичного рефлексивного мислення підлітків тісно пов'язане з розвитком уяви, що дає імпульс до творчості. Головна мотиваційна лінія підлітків цього віку пов'язана з активним прагненням до особистісного самовдосконалення, як фізичного, так й інтелектуального, їх психологічні зміни наближають до дорослого життя.

Наша гіпотеза передбачала, що саме знайомство з творами мистецтва, пов'язаними з олімпійською історією та цінностями олімпізму, сприятимуть подоланню підліткової кризи.

Одним із визначальних напрямів поширення олімпійських ідеалів і цінностей в умовах діяльності закладів загальної середньої освіти стає використання культурної спадщини олімпійського руху в процесі викладання навчальних предметів у межах контекстної моделі олімпійської освіти, яка передбачає передачу олімпійських знань у процесі викладання різних навчальних предметів, тобто через інтеграцію питань олімпійської тематики у зміст навчальних предметів, не порушуючи їх природну структуру.

На підставі ґрунтовного вивчення освітніх програм з навчальних предметів «Зарубіжна література», «Історія», «Географія», «Фізична культура» та інтегрованого курсу «Мистецтво», що входять до типових навчальних планів для учнів 8-х класів закладів загальної середньої освіти України, використовуючи систематизовані твори мистецтва, було розроблено, теоретично обґрунтовано та впроваджено практичні рекомендації з використання культурної спадщини олімпійського руху в процес викладання зазначених предметів основних закладів загальної середньої освіти. Рекомендації містять репродукції творів мистецтва, пов'язаних з культурною спадщиною олімпійського руху, та інформацію про їх причетність до визначних подій цього найпопулярнішого явища.

Результати впровадження розроблених нами практичних рекомендацій із використання культурної спадщини олімпійського руху у процесі викладання предметів гуманітарного циклу учням 8-х класів основних закладів загальної середньої освіти різних типів свідчать про позитивні зміни як у знаннях, мотивації до занять спортом, загальної культури школярів, так і в їх ціннісних орієнтаціях.

Порівнюючи результати контрольної (КГ) та основної (ОГ) груп, які відбулися у процесі творчо-перетворюючого педагогічного експерименту, необхідно зазначити, що показники КГ та ОГ статистично значуще не відрізнялися ($p > 0,05$). У результаті педагогічного експерименту показники основної групи, не зважаючи на тип (ліцей, гімназія, заклад загальної середньої освіти) і місце знаходження навчального закладу (районний центр, селище міського типу, столиця) статистично значуще перевищили показники контрольної групи (табл. 2).

Слід зазначити, що кількість школярів, які відвідують мистецькі виставки та музеї, ОГ статистично значуще перевищує відповідну кількість школярів КГ ($p < 0,01$); кількість школярів, які обізнані про зв'язок культури і спорту, ОГ статистично значуще перевищує відповідну кількість школярів КГ ($p < 0,05$); кількість школярів ОГ, які бажають ознайомитися з творами мистецтва, пов'язаними з історією олімпійського руху, статистично значуще перевищує відповідну кількість школярів КГ ($p < 0,01$); кількість школярів ОГ, які підвищили рівень знань з навчальних предметів та загальної культури, статистично значуще перевищує відповідну кількість школярів КГ ($p < 0,01$); кількість школярів ОГ, які знайомі з олімпійськими цінностями, статистично значуще перевищує відповідну кількість школярів КГ ($p < 0,05$); кількість школярів, які бажають займатися спортом, ОГ статистично значуще перевищує відповідну кількість школярів КГ ($p < 0,001$); кількість школярів ОГ, які займаються спортом, статистично значуще перевищує відповідну кількість школярів КГ ($p < 0,05$).

Незначні зміни у показниках школярів 8-х класів КГ, на наш погляд, можна пояснити їх дорослішанням, набуттям знань, передбачених навчальними предметами протягом навчального року, і як наслідок, розширенням їхнього світогляду.

Також у ході констатуючого експерименту нами було вивчено ціннісні орієнтації школярів, адже ціннісні орієнтації – це вибір людиною певних матеріальних і духовних цінностей як об'єктів, що визначають її цілеспрямовану життєдіяльність, весь спосіб життя [27].

Модель ціннісних орієнтацій людини складають термінальні й інструментальні цінності, які в практиці фізичного виховання і спорту традиційно вимірюються за методикою Мілтона Рокіча.

Відомо, що цінності й ціннісні орієнтації є сполучною ланкою моральної свідомості та поведінки людини. М. Рокіч виділяє два класи цінностей, серед яких термінальні цінності – цінності-цілі – це переконання в тому, що якась кінцева мета індивідуального існування, з особистої або суспільної точок зору, варта того, щоб до неї прагнути, а інструментальні цінності – цінності-засоби – це переконання в тому, що якийсь образ дій, з особистої і суспільної точок зору, є переважним у будь-яких ситуаціях [11]. Зазначимо, що термінальні цінності мають більш стійкий характер порівняно з інструментальними та для них характерна менша міжіндивідуальна варіативність [22].

ТАБЛИЦЯ 2 – Ефективність впровадження практичних рекомендацій із використання культурної спадщини олімпійського руху в освітньому процесі школярів 8-х класів

Показник	Основна група, n = 87		Контрольна група, n = 85		Статистична значущість різниці між групами	
	до дослідження	після дослідження	до дослідження	після дослідження	до дослідження	після дослідження
	% загальної кількості					
Кількість школярів, які відвідують мистецькі виставки та музеї	16,09	41,38	18,82	20,00		
Статистична значущість різниці до і після дослідження в групі, p	0,001**		1,00		0,691	0,003*
Кількість школярів, які обізнані про зв'язок культури і спорту	51,72	72,41	50,59	56,47		
Статистична значущість різниці до і після дослідження в групі, p	0,001**		0,074		1,00	0,038*
Кількість школярів, які бажають ознайомитися з творами мистецтва, пов'язаними з історією олімпійського руху	60,92	85,06	64,71	65,88		
Статистична значущість різниці до і після дослідження в групі, p	0,001**		1,00		0,639	0,004*
Кількість школярів, які підвищили рівень знань з навчальних предметів та загальної культури	45,98	71,26	48,24	49,41		
Статистична значущість різниці до і після дослідження в групі, p	0,001**		1,00		0,879	0,005*
Кількість школярів, які знайомі з олімпійськими цінностями	63,22	85,06	67,06	69,41		
Статистична значущість різниці до і після дослідження в групі, p	0,001**		0,450		0,611	0,018*
Кількість школярів, які займаються спортом	54,02	79,31	61,18	63,53		
Статистична значущість різниці до і після дослідження в групі, p	0,001**		0,450		0,357	0,028*

* p < 0,05, ** p < 0,001.

Аналіз отриманих результатів показав, що, не зважаючи на окремі відмінності, простежуються певні закономірності і тенденції, а саме, низька цінність краси природи й мистецтва, пізнання, можливості розширення своєї освіти, світогляду, загальної культури, інтелектуальний розвиток, щастя інших, творчості, що свідчить про зниження олімпійських цінностей у системі життєвих орієнтацій школярів 13–14 років.

На наступному етапі нами було перевірено, чи існують відмінності у розвитку названих цінностей у школярів залежно від типу освітнього закладу. Зазначимо, що задля перевірки ми обрали ті термінальні цінності, на які можна впливати засобами культурної спадщини олімпійського руху і які у системі життєвих цінностей, вказаних школярами, мали середній і низький рівень відповідно до шкали ієрархії цінностей школярів, запропонованої Я. Щербашиним [28]. Для цього ми застосували непараметричний критерій Н-Крускала-Уолліса, який є аналогом дисперсійного аналізу для порівняння більш як двох незалежних вибірок [33].

Дослідження дозволило встановити такі закономірності залежно від типу освітнього закладу:

- не існує статистично значущих відмінностей між усвідомленням цінності краси природи й мистецтва у школярів (Me = 12; H = 4,35; p = 0,5 > 0,05);

- категорія «пізнання, можливість розширення своєї освіти, світогляду, загальної культури, інтелектуальний розвиток» має недостатній рівень домінантності у системі термінальних цінностей усіх опитаних школярів даного віку (Me = 9; H = 1,416; p = 0,92 > 0,05);

- школярі однаково не усвідомлюють цінності розвитку (Me = 6; H = 3,685; p = 0,6 > 0,05);

- статистично значущих відмінностей між ставленням школярів до щастя інших не встановлено (Me = 12,5; H = 4,016; p = 0,55 > 0,05);

- учасники дослідження незалежно від типу освітнього закладу не мали статистично значущих розходжень у ставленні до творчості (Me = 10; H = 4,667; p = 0,46 > 0,05) (табл. 3).

Встановлено, що не існує статистично значущих розбіжностей між місцем в ієрархії термінальних цінностей хлопців і дівчат (p > 0,05). Також розрахунки засвідчили відсутність статистично значущих розбіжностей між середньостатистичними значеннями термінальних цінностей школярів (H = 0,444; p = 0,99 > 0,05), що створило передумови для об'єднання всіх емпіричних даних.

У ході розподілу школярів за сформованістю окремих термінальних цінностей було встановлено, що рі-

ТАБЛИЦЯ 3 – Порівняльний аналіз ступеня розвитку термінальних цінностей школярів, на які можна впливати засобами олімпійської освіти залежно від освітнього закладу, n = 172

Показник	Заклад загальної середньої освіти						Всього
	ЗЗСО № 26, м. Вінниця	ЗЗСО, с. Прилісне	ЗЗСО № 306, м. Київ	Районний ліцей № 1, м. Сторожинець	Районна гімназія, смт Варва	ЗЗСО № 78, м. Київ	
<i>Краса природи й мистецтва (переживання прекрасного в природі й у мистецтві)</i>							
Me ₁	16	11	20	11	15	14	87
Me ₂	10	14	14	16	13	18	85
n	26	25	34	27	28	32	172
<i>Пізнання, можливість розширення своєї освіти, світогляду, загальної культури, інтелектуальний розвиток</i>							
Me ₁	13	14	15	13	16	16	87
Me ₂	13	11	19	14	12	16	85
n	26	25	34	27	28	32	172
<i>Розвиток (робота над собою, постійне фізичне й духовне вдосконалення)</i>							
Me ₁	16	11	20	12	12	16	87
Me ₂	10	14	14	15	16	16	85
n	26	25	34	27	28	32	172
<i>Щастя інших (добробут, розвиток і вдосконалення інших людей, усього народу, людства в цілому)</i>							
Me ₁	14	12	21	10	14	15	86
Me ₂	12	13	13	17	14	17	86
n	26	25	34	27	28	32	172
<i>Творчість (можливість творчої діяльності)</i>							
Me ₁	18	16	17	12	17	18	98
Me ₂	8	9	17	15	11	14	74
n	26	25	34	27	28	32	172

Примітки: ЗЗСО – заклади загальної середньої освіти; Me₁ – кількість школярів ОГ, які потрапляють в інтервал до медіанного значення та після нього; Me₂ – кількість школярів КГ, які потрапляють в інтервал до медіанного значення та після нього; n – обсяг вибірки.

вень сформованості цінності «Краса природи і мистецтва» у 26,16 % (n = 45) учасників дослідження низький, у 44,77 % (n = 77) – середній, у 16,86 % (n = 29) – достатній та у 12,21 % (n = 21) – високий. При цьому рівень усві-

домлення цінності пізнання у 20,35 % (n = 35) є низьким, у 29,07 % (n = 50) – середнім, у 27,91 % (n = 48) – достатнім і лише у 22,67 % (n = 39) – високим. Слід зазначити, що серед школярів низьким рівнем сформованості цінності «Щастя інших» характеризується 37,79 % (n = 65), а середнім – 35,47 % (n = 61); цінності «Творчість» – 16,28 % (n = 28) та 37,79 % (n = 65) відповідно; цінності «Розвиток» – 9,88 % (n = 17) та 15,7 % (n = 27) відповідно (рис. 6).

Як бачимо, стан сформованості таких важливих цінностей, як краса природи, пізнання, розвиток, щастя інших та творчість у значної частки школярів є недостатнім і вимагає використання надбань культурної спадщини олімпійського руху в процесі їхньої освітньої діяльності.

Також нами було вивчено ієрархію інструментальних цінностей учасників дослідження та встановлено такі закономірності у життєвих орієнтаціях школярів залежно від типу освітнього закладу:

- статистично значущих відмінностей між ставленням до непримиренності до недоліків у собі та інших у школярів не встановлено (Me = 16; H = 6,024; p = 0,30 > 0,05);

- немає статистично значущих розбіжностей між школярами у ставленні до твердої волі (Me = 10; H = 3,283; p = 0,66 > 0,05);

- терпимість є середньодомінантною у школярів незалежно від освітнього закладу (Me = 11; H = 1,468; p = 0,92 > 0,05);

- не існує статистично значущих відмінностей між усвідомленням цінності широти поглядів (Me = 11; H = 0,466; p = 0,99 > 0,05);

- школярі не вважають ефективність у справах, працелюбність важливою цінністю (Me = 13; H = 3,4; p = 0,64 > 0,05) (табл. 4).

Доведено відсутність статистично значущих розбіжностей між ставленням до виділених цінностей у хлопців і дівчат (p > 0,05), а також доведено, що попри окремі розбіжності у пріоритетах школярів, статистично значу-

РИСУНОК 6 – Розподіл школярів 13–14 років за рівнями сформованості окремих термінальних цінностей (n = 172):

■ – низький; ■ – середній; ■ – достатній; ■ – високий

ТАБЛИЦЯ 4 – Порівняльний аналіз ступеня розвитку олімпійських цінностей серед інструментальних цінностей школярів залежно від типу освітнього закладу, n = 172

Показник	Заклад загальної середньої освіти						Всього
	ЗЗСО № 26, м. Вінниця	ЗЗСО, с. Прилісне	ЗЗСО № 306, м. Київ	Районний ліцей № 1, м. Сторожинець	Районна гімназія, смт. Варва	ЗЗСО № 78, м. Київ	
<i>Непримиренність до недоліків у собі та інших</i>							
Me ₁	17	11	22	11	15	16	92
Me ₂	9	14	12	16	13	16	80
n	26	25	34	27	28	32	172
<i>Тверда воля (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами)</i>							
Me ₁	12	15	14	14	14	19	88
Me ₂	14	10	20	13	14	13	84
n	26	25	34	27	28	32	172
<i>Терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани)</i>							
Me ₁	13	14	19	17	15	20	98
Me ₂	13	11	15	10	13	12	74
n	26	25	34	27	28	32	172
<i>Широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички)</i>							
Me ₁	13	12	18	14	15	18	90
Me ₂	13	13	16	13	13	14	82
n	26	25	34	27	28	32	172
<i>Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність у роботі)</i>							
Me ₁	9	14	17	15	15	17	87
Me ₂	17	11	17	12	13	15	85
n	26	25	34	27	28	32	172

Примітки: ЗЗСО – заклади загальної середньої освіти; Me₁ – кількість школярів ОГ, які потрапляють в інтервал до медіанного значення та після нього; Me₂ – кількість школярів КГ, які потрапляють в інтервал до медіанного значення та після нього; n – обсяг вибірки.

щї розбіжності між середньостатистичними значеннями інструментальних цінностей учасників дослідження залежно від типу освітнього закладу відсутні (H = 0,889;

p = 0,97 > 0,05). За підсумками дослідження було побудовано систему інструментальних цінностей усіх учасників дослідження.

Дослідження показало, що серед інструментальних цінностей школярів переважають вихованість (гарні манери) (3,95 ± 3,06), акуратність (охайність), вміння тримати в порядку речі, порядок у справах (5,59 ± 4,04), освіченість (широта знань, висока загальна культура) (6,43 ± 4,57), чесність (правдивість, щирість) (6,72 ± 3,66), поза увагою залишаються непримиренність до недоліків у собі та інших, високі запити (високі вимоги до життя і високі домагання), ефективність у справах (працелюбність, продуктивність у роботі).

Розподіл школярів за рівнем сформованості цінності «Непримиренність до недоліків у собі та інших»: у 58,14 % (n = 100) учасників дослідження низький, у 33,72 % (n = 58) – середній, у 6,98 % (n = 12) – достатній та у 1,16 % (n = 2) – високий. Зафіксовано такий розподіл школярів за рівнем усвідомлення цінності твердої волі (уміння наполягти на своєму, не відступати перед труднощами) у системі життєвих орієнтирів: 22,09 % (n = 38) – низький, 35,47 % (n = 61) – середній, 30,81 % (n = 53) – достатній, 11,63 % (n = 20) – високий. Виявилось, що серед школярів низьким рівнем сформованості цінності «Терпимість (до поглядів і думок інших, вміння прощати іншим їхні помилки та омани)» характеризується 20,35 % (n = 35) і середнім – 36,05 % (n = 62); цінності «Широта поглядів (вміння зрозуміти чужу точку зору, поважати інші смаки, звичаї, звички)» – 18,6 % (n = 32) та 46,51 % (n = 80); цінності «Ефективність у справах (працелюбність, продуктивність у роботі)» – 44,19 % (n = 76) та 26,74 % (n = 46) відповідно (рис. 7).

Результати анкетування у процесі констатуючого дослідження свідчать про те, що більшість школярів позитивно ставляться до мистецтва. Проте викликає стурбованість низька відвідуваність школярами мистецьких виставок; нерозуміння школярами того, що спорт має тісні зв'язки з культурою; низький рівень охоплення шко-

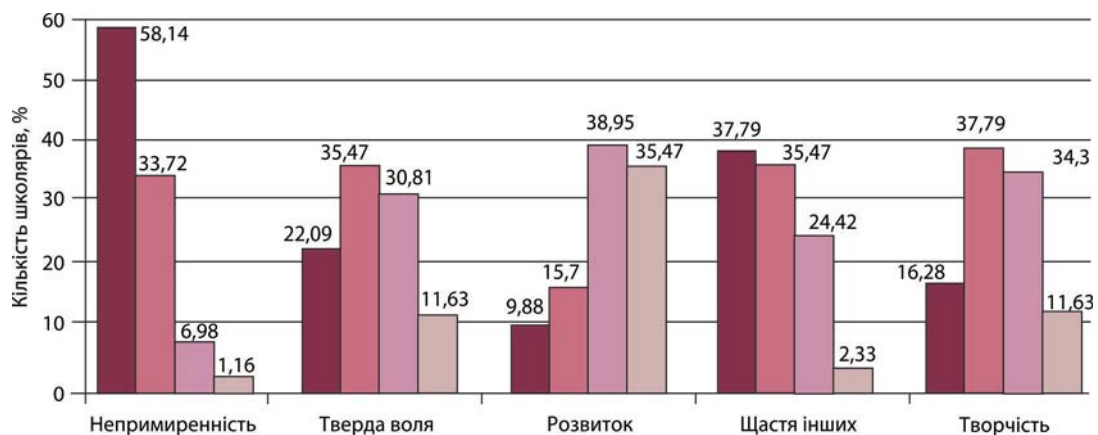

РИСУНОК 7 – Розподіл школярів 13–14 років за рівнями сформованості окремих інструментальних цінностей (n = 172): ■ – низький; ■ – середній; ■ – достатній; ■ – високий

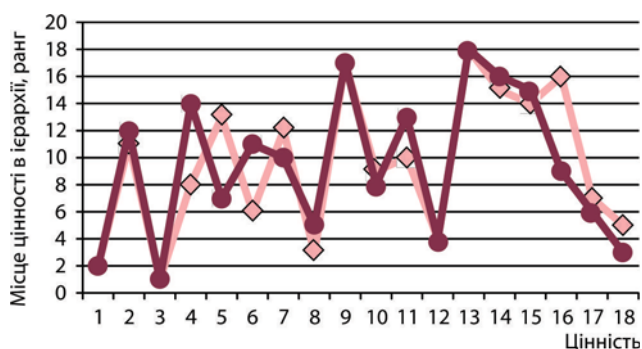

РИСУНОК 8 – Ієрархія термінальних цінностей у школярів контрольної і основної груп після дослідження (n = 172):

1 – активність; 2 – мудрість; 3 – здоров'я; 4 – цікава робота; 5 – краса природи; 6 – любов; 7 – матеріальні блага; 8 – друзі; 9 – визнання; 10 – пізнання; 11 – продуктивне життя; 12 – розвиток; 13 – розваги; 14 – свобода; 15 – сімейне життя; 16 – щастя інших; 17 – творчість; 18 – впевненість у собі;
 ◆ – контрольна група; ● – основна група

лярів у позаурочний час заняттями спортом та різними видами мистецтв.

Нами виявлено, що більшість школярів мають бажання отримати інформацію про історично-культурне надбання Олімпійських ігор Стародавньої Греції, проте близько 12 % не мають бажання поповнити свої знання, розширити свій світогляд тощо.

Вочевидь, стан сформованості таких важливих цінностей, як непримиренність до недоліків у собі, тверда воля, терпимість, широта поглядів та ефективність у справах, працелюбність недостатній.

Є потреба у використанні більш ефективних форм роботи зі школярами, спрямованої на формування певних ціннісних орієнтацій, на ознайомлення школярів з олімпійськими та світовими культурними цінностями, на підвищення мотивації школярів до занять фізичною культурою і спортом. Неоцінену допомогу в цьому може дати знайомство з культурною спадщиною олімпійського руху.

Непараметричний критерій Н-Крускала-Уолліса дозволив порівняти розвиток окремих цінностей у школярів.

Після дослідження на відміну від учасників КГ, у яких зрушення у рівнях сформованості термінальних та інструментальних ціннісних орієнтацій практично не спостерігалися, в учасників ОГ відбулися значні зміни.

Так, серед термінальних (цінності-цілі), підвищилася роль таких цінностей, як «Краса природи і мистецтва», «Щастя інших» та «Творчість» (рис. 8).

Водночас, розподіл учасників за рівнями сформованості окремих термінальних цінностей після дослідження дозволив виявити прирости часток школярів за досліджуваними цінностями у школярів основної групи.

Після дослідження в системі інструментальних цінностей (засоби, що цінні як інструменти й засоби для досягнення цілей) школярів ОГ також спостерігалися зрушення, не характерні для школярів КГ (рис. 9).

Розподіл школярів за рівнями сформованості окремих інструментальних цінностей після дослідження за-

свідчив більш помітні зрушення в учасників ОГ порівняно зі школярами КГ.

Порівняльний аналіз отриманих розподілів за χ^2 -критерієм дозволив встановити, що на противагу учасникам КГ, у яких частки за рівнями сформованості цінностей «Непримиренність», «Тверда воля», «Терпимість», «Широта поглядів» та «Ефективність у справах» після дослідження статистично значущо не відрізнялися ($p > 0,05$), у учасників ОГ за всіма названими цінностями розподіли мали статистично значущі ($p < 0,05$) відмінності, що підтверджує збільшення часток школярів із високим та достатнім рівнями сформованості досліджуваних цінностей після експерименту.

Однією з умов досягнення позитивних результатів в основних закладах освіти була підготовка педагогічних кадрів. Практичні рекомендації, розроблені нами, були оприлюднені на педагогічних радах і нарадах, що відбулися у цих закладах. Крім того, вчителі-предметники та представники адміністрації основних закладів освіти були учасниками всеукраїнських науково-практичних семінарів «Загальноосвітня школа – джерело знань, загальнолюдських та олімпійських цінностей» та «Формування внутрішнього світу дитини засобами художньої культури у процесі олімпійської освіти». Протягом проведення дослідження педагоги мали можливість отримувати консультації з методичних питань, що їх цікавили.

Дискусія. Отримані нами дані підтверджують теоретичні положення багатьох авторів [4, 6, 10, 14, 18, 23, 24, 28, 35], відповідно до яких школярі підліткового віку зарубіжних країн та України мають недостатній рівень знань з питань історії олімпійського руху, що феномен олімпійської культури являє собою комплекс накопичених людством знань, норм, цінностей, зразків поведінки [1, 2, 3, 15, 16, 25, 29, 31].

Доповнено дані про те, що комплексне застосування безпосередньої та контекстної моделі реалізації

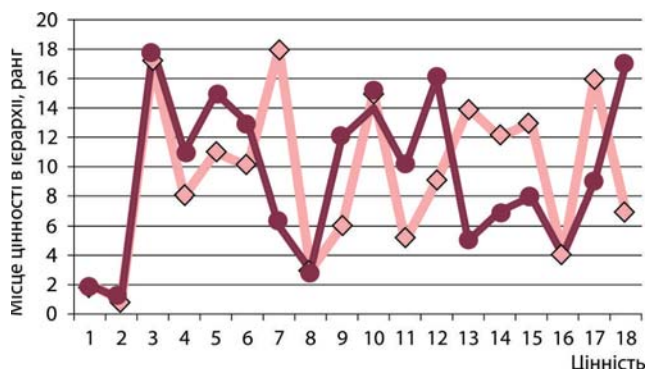

РИСУНОК 9 – Ієрархія інструментальних цінностей школярів контрольної і основної груп після дослідження (n = 172):

1 – акуратність; 2 – вихованість; 3 – високі запити; 4 – життєрадісність; 5 – старанність; 6 – незалежність; 7 – непримиренність до недоліків у собі та інших; 8 – освіченість; 9 – відповідальність; 10 – раціоналізм; 11 – самоконтроль; 12 – сміливість у відстоюванні своєї думки, поглядів; 13 – тверда воля; 14 – терпимість; 15 – широта поглядів; 16 – чесність; 17 – ефективність у справах; 18 – чуйність;
 ◆ – контрольна група; ● – основна група

олімпійської освіти підвищує ефективність формування гуманістичних цінностей школярів та зростання їхнього загальнокультурного розвитку [8, 10, 19, 20, 28, 30]; засоби олімпійської освіти позитивно впливають на формування ціннісного потенціалу школярів [7, 17, 21, 28].

Абсолютно новим є підбір і систематизація творів різних видів мистецтва, пов'язаних з історією олімпійського руху, відповідно до тематичного планування змісту предметів гуманітарного циклу («Історія», «Географія», «Зарубіжна література», «Фізична культура», інтегрований курс «Мистецтво») для учнів 8-х класів закладів загальної середньої освіти України; розроблено практичні рекомендації з інтеграції надбань культурної спадщини олімпійського руху в рамках олімпійської освіти у процес викладання навчальних предметів гуманітарного та художньо-естетичного циклу для учнів 8-х класів закладів загальної середньої освіти України; доведено ефективність впровадження практичних рекомендацій з використання надбань культурної спадщини олімпійського руху в процесі освітньої діяльності школярів 8-х класів закладів загальної середньої освіти для зростання їхнього загальнокультурного розвитку та формування ціннісних орієнтацій.

Висновки. Отримані результати проведеного аналізу й узагальнення даних науково-методичної літератури, мережі Інтернет та практичного досвіду реалізації олімпійської освіти дозволили встановити, що ця педагогічна діяльність з її багатогранними аспектами поринає своїм корінням у Стародавню Грецію, є спадкоємицею «спортивної педагогіки», а згодом «олімпійської педагогіки», заснованої ініціатором відродження сучасних Олімпійських ігор П'єром де Кубертенем, яка в системах освіти сучасного суспільства займає важливе місце як дієвий засіб виховання дітей і молоді та гуманізації освіти.

Культурна спадщина олімпійського руху – невід'ємна складова олімпійської спадщини та олімпійської культури – соціальних феноменів, що об'єднують комплекс накопичених людством знань, норм, цінностей, смислів, зразків поведінки, які відповідають вимогам Олімпійської хартії, філософії олімпізму, на основі яких формується гуманістичний спосіб життя соціуму та особистості. Маючи мультидисциплінарну сутність і притаманний їй динамізм, вона передається від покоління до покоління через систему освіти й виховання, виконуючи одну з ключових місій олімпійського руху – виховання гармонійно розвинутої особистості.

Теоретичні дослідження дозволили розробити практичні рекомендації з інтеграції надбань культурної спадщини олімпійського руху в процесі викладання предметів гуманітарного та художньо-естетичного циклів, а саме, «Історії», «Зарубіжної літератури», «Географії», «Фізич-

ної культури» та інтегрованого курсу «Мистецтво», що входять до типових навчальних планів для учнів 8-х класів закладів загальної середньої освіти України, які містять репродукції творів різних мистецтва, пов'язаних з культурною спадщиною олімпійського руху, та інформацію про їх причетність до визначних подій цього найпопулярнішого явища – своєрідного феномену суспільного життя світового співтовариства.

Впровадження практичних рекомендацій не порушує звичного викладання відповідної теми, а доповнює її, сприяючи підвищенню зацікавленості до предмета, до мистецтва взагалі, розширенню і збагаченню світогляду підлітків, істотно впливаючи на рівень розвитку ціннісних орієнтацій, підвищенню загальної культури, стимулюванню школярів до саморозвитку, творчої діяльності, залученню до олімпійського руху та його цінностей, до занять спортом.

Ефективність використання творів мистецтв, пов'язаних з культурною спадщиною олімпійського руху в процесі викладання навчальних предметів «Історія», «Географія», «Зарубіжна література», «Фізична культура», інтегрованого курсу «Мистецтво» в основній групі закладів загальної середньої освіти, підтверджують позитивні зрушення у кількості школярів, які відвідують мистецькі виставки та музеї, на 25,29 % ($p < 0,01$); тих, які обізнані про зв'язок культури і спорту, на 20,69 % ($p < 0,05$); тих, які бажають ознайомитися з творами мистецтва, пов'язаними з історією олімпійського руху, на 24,14 % ($p < 0,01$); тих, які підвищили рівень знань з навчальних предметів та загальну культуру, на 25,28 % ($p < 0,01$); тих, які знайомі з олімпійськими цінностями, на 21,84 % ($p < 0,05$); тих, які займаються спортом, на 25,29 % ($p < 0,05$). Також в основній групі виявлено вищі рівні ($p < 0,05$) сформованості таких цінностей, як непримирненість до недоліків у собі, тверда воля, терпимість, широта поглядів та ефективність у справах, працелюбність, краса природи і мистецтва, щастя інших та творчість тощо порівняно з контрольною групою.

Проведене дослідження довело, що використання культурної спадщини олімпійського руху в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти України сприяє залученню більш широкого загалу школярів до гуманістичних ідеалів і цінностей олімпізму, олімпійської спадщини, фізкультурно-спортивної діяльності і здорового способу життя, і, як наслідок, – реалізації завдань Нової української школи, а саме, формуванню у школярів ціннісно-смыслові, загальнокультурної, навчально-пізнавальної компетентностей та компетентності особистісного самовдосконалення.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що не існує ніякого конфлікту інтересів.

Література

1. Антипова МВ. *Олімпійське образование как фактор формирования общественного мнения [Olympic education as a factor of public opinion formation]* [автореферат]. Санкт-Петербург; 1998. 214 с.
2. Барінова ІВ. *Состояние и пути совершенствования олимпийского образования и воспитания учащейся молодежи [Status and ways of improving the Olympic education and education of students]* [автореферат]. Москва; 1994. 26 с.

3. Боголюбова НМ, Николаева ЮВ. Культурный аспект современного спортивного движения [Cultural aspect of modern sports movement]. *Вестник СПбГУКИ*. 2012;3:12;31-8.
4. Бубка С. *Олимпийский спорт в обществе: история развития и современное состояние [Olympic sport in the society: history of development and modern status]*. Киев: Олимпийская литература, 2012. с. 238.
5. Булатова М. Олімпійській академії України – 25 років: сторінки історії та сьогодення [25 years of the Olympic Academy of Ukraine: chapters of history and the present]. *Наука в олімпійському спорті*. 2016;3:14-40.
6. Вацеба О, Юхимук В. Формы олимпийского образования учеников общеобразовательных школ Украины. *Современный олимпийский спорт и спорт для всех [Modern Olympic Sport and Sport for All]*. Матер. XI междунар. науч. конгр. Минск; 2007. с. 114-7.
7. Грицанов АА, редактор. *Новейший философский словарь. Воспитание, образование, обучение [The newest philosophical dictionary. Upbringing, education, training]*. Минск: Изд-во В.М. Скакун; 1998. 896 с.
8. Дудкин ВЮ, Радченко ЛА. Олимпийская образованность киевских школьников 12–13 лет [Olympic knowledge of Kiev schoolchildren aged 12-13 years]. *Современный олимпийский спорт и спорт для всех*. Матер. XI междунар. науч. конгресса. Минск; 2007. с. 23-5.
9. Ермолова ВМ, Щербашин ЯС. Олимпийское образование и развитие ценностных ориентаций молодежи [Olympic education and youth value orientation development]. *Наука в олимпийском спорте*. 2017;1:21-8.
10. Ефременков КН. *Междисциплинарные связи в структуре школьного олимпийского образования [Intersubject communications in the structure of school Olympic education]* [автореферат]. Москва; 1998. 24 с.
11. Ермолова ВМ. Організація олімпійської освіти у зарубіжних країнах [Olympic education organization in foreign countries]. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2009;2:47-50.
12. Ермолова ВМ. *Теоретико-практичні засади інтеграції олімпійської освіти в навчально-виховний процес школярів [Theoretico-practical bases of the Olympic education in educational process of school children]* [автореферат]. 2010. 187 с.
13. Жирун ОА. *Ціннісні орієнтації як елементи моральної свідомості особистості [Value orientations as the elements of personality moral consciousness]* [Интернет]. Доступно на: http://novyn.kpi.ua/2007-3-1/06_Girun.pdf
14. *Зарубіжна література. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 5–9 класи [Foreign literature. Program for general secondary schools. 5-9 grades]*. 2015.
15. Зимовец ЛГ. *Кризис культуры в культурологической мысли XX века: Н.А. Бердяев и О. Шпенглер [Culture crisis in culturological thought of the XXI century]*. Ростов н/Д; 2011. 236 с.
16. Коршунов ВЛ. *Гармоничное воспитание школьников в системе олимпийского образования (на материале Спартаких игр региональной направленности) [Harmonious school children education in the system of the Olympic education (as exemplified by Spartan games of regional direction)]* [автореферат]. Комсомольск-на-Амуре; 2004. 197 с.
17. Куликова ЛМ. Олимпийское образование школьников в период педагогической практики [Olympic education of schoolchildren during pedagogical practice]. *Физическая культура: воспитание, образование, тренировка*. 2003;4:15-6.
18. Лубышева ЛИ. Интеграция спортивного и олимпийского воспитания в образовательном пространстве школы [Sports and Olympic education integration in school educational environment]. *Наука в олимпийском спорте*. 2007;2:36-40.
19. Мазин ВН. Содержание конструкта «олимпийская культура воспитанника детско-юношеской спортивной школы» [Content of the construct of "Olympic culture of the trainee of children and youth sports school"]. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2014;35:255-61. Доступно на: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pfto_2014_35_37
20. Мелентьева НН, Поженская ЮВ. Олимпийское образование школьников [Olympic education of schoolchildren]. *Вестник ТГПУ*. 2015;7(160):45-52.
21. Петлеваний Г. Необходимость олимпийского образования школьников, его различных форм, средств и методов [Necessity of the Olympic education of pupils, its various forms, means and methods]. II Междунар. форум «Молодежь—Наука—Олимпизм». Москва: Советский спорт; 2002. с. 163.
22. Петлеваний ГФ. *Система олимпийского образования в многопрофильной школе-комплексе физкультурно-эстетического направления [Olympic education system in interdisciplinary school-complex of physical culture and esthetic direction]* [автореферат]. Москва; 1997. 186 с.
23. Платонов ВН, редактор. *Энциклопедия олимпийского спорта [Encyclopedia of the Olympic sport]*. Киев: Олимпийская литература. 2004; Т. 3: 632 с.
24. Платонов ВН, Булатова ММ, Бубка СН. и др. Платонов ВН, редактор. *Олимпийский спорт [Olympic sport]: в 2 т.* Киев: Олимпийская литература; 2009(1). 736 с.
25. Сосновский ВС, Дураев ЕЕ, Загребская АИ. Олимпийское образование как средство формирования нравственной культуры школьников [Olympic education as the means of schoolchildren moral culture formation]. *Вестник Томского государственного университета*. 2014;385:163-7.
26. Сошина ЮМ. *Ціннісні та ціннісні орієнтації в системі ціннісно-смісловій сфери підлітка [Values and value orientations in the system of axiological sphere of a teenager]* [Интернет]. Доступно на: <http://problemp.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/58/2017/05/22-46.pdf>
27. Томенко ОО. Особливості олімпійської освіти в КНР напередодні Ігор XXIX Олімпіади у Пекіні [Features of the Olympic education in China on the eve of the Games of the XXIX Olympiad in Beijing]. *Теорія і методика фізичного виховання і спорту*. 2008;3:36-40.
28. Фирсин СА. Формирование и повышение уровня олимпийской культуры личности у школьников [Formation and improvement of personality Olympic culture level in pupils]. *Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта*. 2015;5(123):194-6.
29. Хакунов НХ. Инновационные компоненты педагогической системы освоения ценностей физической культуры и спорта [Innovation components of pedagogical system of mastering the values of physical culture and sport]. *Ученые записки университета имени П.Ф. Лесгафта*. 2009. 84-9.
30. Хребто ТС. Технологія інтеграції змісту історії України та образотворчого мистецтва в середній школі [Technology of integration of the content of Ukrainian history and fine arts in high school]. *Науковий огляд*. 2016;6(27):1-9.
31. Щерба СП, редактор. *Філософія [Philosophy]* Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. СП. К.: МАУП, 2004. 216 с.
32. Щербашин ЯС. *Олімпійська освіта в системі формування гуманістичних цінностей школярів [Olympic education in the system of formation of humanistic values of schoolchildren]* [автореферат]. 2014. 193 с.
33. Binder DL. *Teaching olympism in schools: olympic education as a focus on values education*. Bellaterra: Centre d'Estudis Olímpics (JAB). 2010. [Internet. Available at]: http://olympicstudies.uab.es/2010/docs/binder_eng.pdf
34. Binder D. Olympic values education: evolution of a pedagogy. *Educational Review*. 2012. 275-302.
35. Georgiadis K. *The educational value of olympism*. A paper presented to the 54th International Session for Young Participants International Olympic Academy, 15-29 June 2014. 5 p.
36. Grupe O. *Olympismus und olympische Erziehung: Abschied von einer groben idee?* *Olympischer Sport – Rückblick und Perspektiven*, 1997. Schorndorf. Hofmann. p. 223-43.
37. <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/249613934>
38. Kruskal WH, Wallis WA. Use of ranks in one-criterion variance analysis. *Journal of the American Statistical Association*. 1952;47:260:583-621.
39. J. McAloon, de Moragas M, Kennett C, Puig N.: eds. *Cultural Legacy: The Olympic Games as "World Cultural Property": The Legacy of the Olympic Games 1984–2000*. Lausanne. 2003.
40. Naul R. *Olympic Education*. Oxford: Meyer & Meyer (UK) Ltd; 2008. 194 p.

Автор для корреспонденции:

Ермолова Валентина Михайловна – канд. наук по физ. воспитанию и спорту, проф., кафедра истории и теории олимпийского спорта, Национальный университет физического воспитания и спорта Украины; Украина, 03150, ул. Физкультуры, 1; <https://orsid.org/0000-0002-6073-0449>
ermolova.oau@gmail.com

Corresponding author:

Iermolova Valentyna – PhD in Physical Education and Sport, prof., Department of History and Theory of Olympic Sport, National University of Ukraine on Physical Education and Sport; Ukraine, 03150, Kyiv, 1, Fizkultury Str.; <https://orsid.org/0000-0002-6073-0449>
ermolova.oau@gmail.com

Поступила 20.03.2019